

Naturskyddsföreningen

Ge oss kraft
att förändra
Pg.90 1909-2

Förstudierapport

Vindkraft och Naturvård

Förstudierapport: Vindkraft och Naturvård

Innehåll

1. Uppdragsbeskrivning:	2
2. Mål:	2
3. Genomförande:	2
4. Sondering inom föreningen om behov av vindkraftsutbildning	2
4.1. Bakgrund	2
4.2 Tillståndet i Naturskyddsföreningen 2012	3
4.3. Kort beskrivning av den nya undersökningen om vindkraft och naturvård	4
4.4. Resultat	4
4.4.1. Skåne län	6
4.4.2. Hallands län	7
4.4.3. Gotlands län	8
4.4.4. Västra Götalands län	8
4.4.5. Örebro län	9
4.4.6. Dalarnas län	9
4.4.7. Jämtlands län	10
4.4.8. Västernorrlands län	11
4.4.9. Västerbottens län	12
4.4.10. Norrbottens län	12
4.5. Slutsats	13
5. Vindkraft på rätt plats	14
5.1. Studiefremjandet	14
5.2. Tidplan	14
5.3. Målgrupp	15
5.4. Syfte	15
5.5. Huvudsakligt innehåll	15
5.7.1. Kunskapsdel	16
5.7.2. Att skapa delaktighet	18
5.7.3. Verktyg för grön vindbruksplan	18
6. Referenslista	19

1. Uppdragsbeskrivning:

Att genomföra en förstudie inför ett planerat 3-årigt projekt, en studiesatsning kallad ”Vindkraft på rätt plats”. Studiesatsningen ska ge hela Naturskyddsföreningen (kretsar och länsförbund) ökad kunskap så att den fortsatta vindkraftsutbyggnaden sker med bästa möjliga lokalisering.

2. Mål:

Sondera inom föreningen om behovet av en utbildning. Ge förslag till hur en utbildning kan läggas upp. Ge förslag på vilket material som behöver tas fram.

3. Genomförande:

Enkätundersökningar i kombination med att ta fram en genomförandeplan för ett treårigt utbildningsprojekt, som ska syfta till att genom höjd kunskap och kapacitet bidra – från Naturskyddsföreningens sida - till att den fortsatta vindkraftsutbyggnaden sker med bästa möjliga lokalisering.

4. Sondering inom föreningen om behov av vindkraftsutbildning

4.1. Bakgrund

Svenska Naturskyddsföreningen är en ideell, partipolitiskt obunden miljöorganisation. Föreningen är uppbyggd av 270 kretsar, 24 länsförbund och ett rikskansli. Kretsarna arbetar på kommunal nivå, medan länsförbunden ansvarar för regionala frågor och för samordning mellan kretsarna. Rikskansliet har hand om nationella och internationella frågor, samtidigt som de samordnar hela organisationen och ansvarar för föreningens medlemmar.

Naturskyddsföreningen finansieras huvudsakligen av medlemsavgifter. I nuläget är 191 000 personer medlemmar och målet är att ständigt växa i antal. Inom kretsar och länsförbund arbetar aktiva medlemmar ideellt och med eget ansvar. Alla medlemmar har rätt att vara med i riksstämman och bestämma vilka frågor som föreningen ska arbeta med. Riksstämman hålls vartannat år och då beslutas det om stadgar och en styrelse utses. Till styrelsen hjälp finns rikskansliet med totalt 90 anställda fördelade på ett kontor i Stockholm och ett i Göteborg. Naturskyddsföreningens verksamhet styrs huvudsakligen av föreningens stadgar, beslut från stämman och antagna policys.

Naturskyddsföreningens arbete bygger på tre strategier. Den första strategin är att skapa en känsla för naturen hos människor, med utgångspunkten att en större förståelse för naturen även ger ett intresse för att värna om den. Den andra strategin bygger på konsumentmakt. Bra Miljöval är Naturskyddsföreningens egen miljömärkning som hjälper konsumenten att välja produkter och tjänster som innebär en mindre belastning för klimatet eller för naturen. Politisk påverkan är den tredje strategin och den syftar till att sätta press på politiker och att samverka med olika samhällsaktörer.

Klimat, hav, skog, jordbruk och miljögifter är Naturskyddsföreningens mest prioriterade

arbetsområden. Arbetet med klimatfrågor sker på både nationell och internationell nivå. Naturskyddsföreningen verkar för att användningen av förnyelsebar energi i Sverige ska öka. Föreningen är därför positiv till vindkraft, så länge inte utbyggandet sker på bekostnad av för höga naturvärden. Kretsarna i föreningen utgör en viktig del i utbyggandet av vindkraft då de med sin kunskap om lokala naturvärden kan verka för att bästa möjliga lokalisering sker.

4.2 Tillståndet i Naturskyddsföreningen 2012

2011 och 2012 utfördes tillståndsmätningar av Naturskyddsföreningen som folkrörelse. Syftet var att ge ett beslutsunderlag för riksstyrelsen och en självbild för de ideellt aktiva.

En del av undersökningen bestod i att granska genus- och mångfaldsperspektiv inom föreningen. Mätningarna visade att det är en högre andel kvinnor bland medlemmarna än män (58 % kvinnor 2012). Bland styrelseledamöterna är andelen män högre.

Verksamhetsriktlinjerna anger att föreningen ska arbeta för att genus- och mångfaldsperspektiv ska finnas med i hela föreningens verksamhet. Det finns även en ambition att arbeta med frågor om generationsväxling.

Tillståndsmätningarna undersökte även vilka områden som kretsarna arbetar med. Resultaten visade att majoriteten av kretsarna arbetar med naturvård. Naturvårdsaspekter i samband med vindkraftsprövningar ska ses som inkluderat i denna kategori. Andelen som arbetar med guidning/exkursioner och skog är också hög. Globala frågor hamnar längst ned på listan. Ett av målen i verksamhetsriktlinjerna är att fler kretsar och länsförbund ska påbörja ett arbete med globala frågor. Därför bör det göras insatser för att öka detta arbete.

Inom vilka områden kretsarna arbetar inom	2011	2012
Andel som arbetar med barn- och familjeverksamhet	33 %	34 %
Andel som arbetar med naturvård	76 %	87 %
Andel som arbetar med guidning/exkursioner	-	71 %
Andel som arbetar med skog	59 %	58 %
Andel som arbetar med klimat	37 %	30 %
Andel som arbetar med kemikalier	27 %	18 %
Andel som arbetar med hav	23 %	20 %
Andel som arbetar med globala frågor	14 %	7 %
Andel som arbetar med jordbruk/lokal matproduktion	40 %	40 %

Tabell 1. Vilka områden kretsarna arbetade inom under 2011 och 2012.

Årskiftet 2012/2013 utfördes en enkätundersökning som undersökte vilka arbetsområden inom naturvård som kretsarna främst ägnade sig åt. 162 kretsar svarade på enkäten. Av dem svarade 61 % att de arbetar med vindkraftsfrågor.

Inom vilka naturvårdsområden kretsarna arbetar inom 2012	Andel
Skötsel av ängsmarker	67 %
Skogsskydd eller skogsvårdande insatser	61 %
Flora och fauna	69 %
Vilda grannar-aktiviteter (åtgärder för att hjälpa vilda djur, t.ex. placera	57 %

ut fågelholkar)	
Strandskyddsfrågor	60 %
Vindkraftsfrågor	61 %
Naturskola eller skolsamarbete	40 %
Informationsprojekt om naturen	64 %

Tabell 2. Vilken typ av naturvårdsarbete kretsarna arbetade med 2012.

4.3. Kort beskrivning av den nya undersökningen om vindkraft och naturvård

Naturskyddsföreningens rikskansli har under perioden 2012-12-14 - 2013-01-26 gjort en enkätundersökning¹ per telefon. Syftet var att se om föreningens kretsar har något intresse av att utbildas i vindkraftsfrågor och vilket fokus utbildningen i så fall ska ha. Ett urval gjordes där kretsarna i de län där det planeras att bygga eller redan har byggts mycket vindkraft kontaktades i första hand. Totalt kontaktades 120 kretsar i tio olika län; Skåne, Västra Götaland, Halland, Gotland, Örebro län, Dalarna, Jämtland, Norrbotten, Västerbotten och Västernorrland.

4.4. Resultat

De första frågorna som ställdes i enkätundersökningen var om kretsarna bevakar utbygget av vindkraft och om de har överklagat något ärende. 90 % svarade att de bevakar vindkraftsutbygget. Ett fåtal kretsar hade ingen utbyggnad att bevaka eftersom kommunen hade satt byggstopp för vindkraft. I ett par fall var det flygvapnet som var orsaken bakom byggstoppet, i ett annat fall berodde det på att kommunen ansåg att det skulle förstöra landskapsbilden. Många av kretsarna berättade att de samarbetar med länets andra kretsar eller med andra organisationer då de bevakar och överklagar vindkraftsetableringar/-planer.

21 % av kretsarna hade överklagat ett eller flera ärenden, men majoriteten hade inte gjort det. De flesta ansåg att det inte hade varit aktuellt att överklaga, antingen för att det inte hade varit någon konflikt med naturintressen hittills, eller för att de hade fått sina synpunkter hörda på ett tidigt stadium. Flera kretsar nämnde även att de inte ville överklaga om det gick att undvika eftersom de var positiva till vindkraft.

Totalt var 51 % av kretsarna intresserade av en vindkraftsutbildning och 27 % var kanske intresserade. Störst var intresset för en utbildning i Västerbotten där alla sex kretsar som tillfrågades ville delta. Även i Dalarna och Norrbotten var intresset stort och mer än hälften av kretsarna var intresserade av en utbildning. I Halland var intresset lägre. Där svarade 17 % av de tillfrågade att de var intresserade av en utbildning inom vindkraft. Det relativt låga intresset beror troligtvis på att vindkraften i Halland redan är välutbyggd. Därför känns inte en utbildning längre aktuell. I resterande län i Götaland var intresset lite högre. I Skåne och Västra Götaland ville 31 % respektive 48 % delta. I Gotland finns endast en krets och de var intresserade av en utbildning.

¹ Bilaga 1

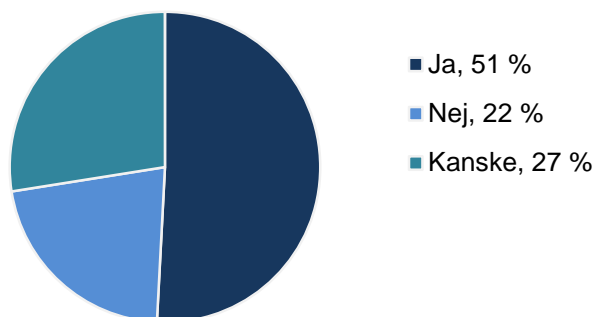
I Västernorrland, liksom i Halland, var intresset lågt. 17 % av kretsarna svarade att de var intresserade. Emellertid svarade hälften av kretsarna att de kanske ville delta, så det fanns ändå ett visst intresse.

I Örebro ville 22 % delta och 33 % ville eventuellt delta. I Jämtland var 34 % intresserade av en utbildning medan 22 % kanske var intresserade.

Län	Andel intresserade av utbildning
Skåne	Ja 31 %, kanske 31 %
Halland	Ja 17 %, kanske 33 %
Gotland	-
Västra Götaland	Ja 48 %, kanske 17 %
Örebro	Ja 22 %, kanske 33 %
Dalarna	Ja 57 %, kanske 22 %
Jämtland	Ja 34 %, kanske 22 %
Västernorrland	Ja 17 %, kanske 50 %
Västerbotten	Ja 87 %
Norrbotten	Ja 54 %, kanske 23 %

Tabell 3. Intresset av en vindkraftsutbildning bland kretsarna i tio olika län. I varje län finns ett visst bortfall av kretsar som inte kunde kontaktas under enkätundersökningen. Därför är andelen ”ja” för Västerbotten 87 % trots att alla tillfrågade kretsar svarade att de var intresserade. Från Gotland finns ingen statistik eftersom det endast finns en krets där.

Andel tillfrågade kretsar intresserade av en vindkraftutbildning

Figur 1: 120 kretsar svarade på frågan ”Skulle du vara intresserad av att delta i en utbildning om vindkraft?”. 61 kretsar svarade att de är intresserade, 33 är kanske intresserade i mån av tid och plats och 26 kretsar är inte intresserade av att delta.

En fråga som ställdes i undersökningen gällde vilket fokus kretsarna ville ha på utbildningen. I tabellen nedan finns en sammanfattning på vilka svar kretsarna gav på frågan.

Lista på vilket fokus kretsarna tyckte att en fortbildning inom vindkraft ska ha	Antal kretsar
Naturvärden och hur de påverkas	39
Miljöjuridik (MKB och överklagan)	31
Allsidig utbildning	16
Påverkan på djurlivet (fåglar, fladdermöss m.m.)	18
Argument för och emot	11
Samhällsekonomiska aspekter och energifrågor	9
Vet ej/inget svar	9
Naturskyddsföreningens ståndpunkt	5
Ökat samarbete inom föreningen	5
Hänsyn till människor och turism	4
Forskningsresultat (exempelvis Naturvårdsverkets projekt vindval)	3
Buller	3
Småskalig vindkraft (driva själv/köpa in sig)	3
Art- och habitatdirektivet	2
Politisk påverkan (hur man påverkar kommun, myndigheter och exploatörer)	2
Klimatfokus	1
Estetiska värden	1
Lokal kännedom (t.ex. om naturen i kommunen och kommunens inställning till vindkraft)	1
Fragmenteringsfrågor	1
Placering av vindkraftsverk	1

Tabell 4. Kretsarna som fick svara på enkäten blev tillfrågade "Om ni får önska, var ska fokus på en utbildning ligga?" Högra kolumnen visar hur många kretsar som nämnde ett visst svar. Eftersom varje krets kunde svara mer än en sak blir summan av "antal kretsar" inte detsamma som antalet kretsar som svarade på enkäten. Majoriteten svarade naturvärden och hur de påverkas, miljöjuridik eller allsidig utbildning.

Nedan följer resultaten från enkätundersökningen för respektive län. Fler diagram än de som presenteras här finns i bilaga 1.

4.4.1. Skåne län

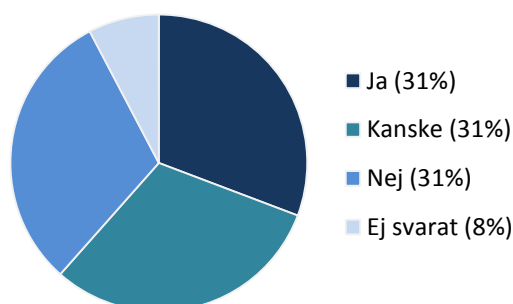
Med 356 uppförda vindkraftsverk som är i drift är Skåne ett av de länen i Sverige med flest vindkraftverk². Kretsarna i Skåne kontaktades just på grund av att vindkraften är så välutbyggd där.

I Skåne finns 26 kretsar och 24 av dem svarade på enkätundersökningen. 21 av dem berättade att de följer utbyggandet av vindkraft och två av dem att de har överklagat flera

² Länsstyrelsen Skåne

vinkraftsärenden. Bland Skånes kretsar var totalt åtta intresserade av att delta i en vindkraftsutbildning (motsvarande 31 %) och åtta ville kanske delta.

Andel kretsar i Skåne län intresserade av en vindkraftutbildning

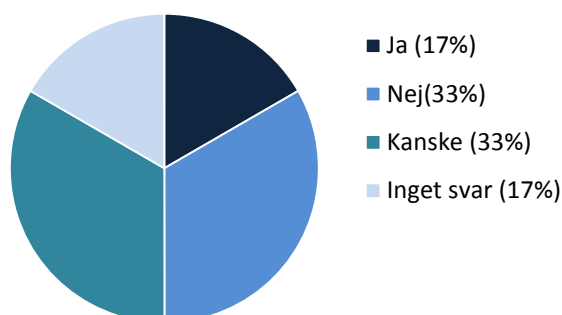
Figur 2: Kretsarna i Skåne fick frågan: "Skulle du vara intresserad av att delta i en utbildning om vindkraft?" 24 av 26 kretsar i länet tillfrågades. Resterande två faller under kategorin "Ej svarat". Åtta av de tillfrågade skulle vilja tillta i en utbildning.

4.4.2. Hallands län

Vindkraften i Hallands län byggs ut kontinuerligt. Bland annat ska en vindkraftspark med elva verk byggas i Hjuleberg under 2013³. Enligt Energimyndighetens vindbruksstatistik hade Halland 160 vindkraftsverk år 2011 med en effekt på 188,8 MW. Detta innebar en femteplats bland länen med mest vindkraft i Sverige.⁴

I Halland finns sex kretsar och fem av dem har svarat på enkätundersökningen. En av dem som svarade ville delta i en utbildning, två skulle kanske vilja delta och två ville inte delta för att de inte hade tid eller redan var pålästa. Fokus på fortbildningen tyckte de skulle vara på naturvärden, miljöjuridik och på argumentation.

Andel kretsar intresserade av att delta i vindkraftsutbildning i Halland

Figur 3: Kretsarna i Halland fick frågan: " Skulle du vara intresserad av att delta i en utbildning om vindkraft?" Fem av sex kretsar i länet tillfrågades. En av dem svarade ja, två svarade nej och två svarade kanske.

³ Vattenfall

⁴ Energimyndigheten

4.4.3. Gotlands län

2011 omfattade vindbruket på Gotland 158 vindkraftsverk som på ett år producerade 0,2 TWh el. I region Gotlands översiktplan för 2010-2015 finns planer på att nå en årsproduktion på 2,5 TWh el. Översiktsplanen rymmer kartor och riktlinjer som beskriver hur utbyggandet kan ske på bästa sätt.⁵ För att nå målet krävs stora utbyggnader både på land och till havs.

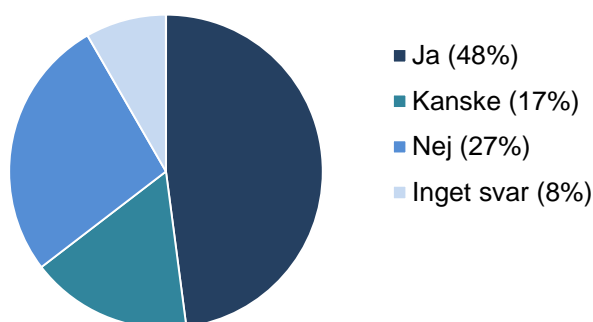
På Gotland finns bara en krets som samtidigt fungerar både som länsförbund och lokal krets. Kretsen bevakar vindkraftsutbyggnaden på Gotland och har överklagat vindkraftärenden med argumenten att de är planerade för nära örnbon och rastplatser för flyttfåglar. Det finns ett intresse av att delta i en vindkraftutbildning i kretsen och de vill att utbildningen ska fokusera på hur naturvärden och fåglar påverkas av vindkraft samt miljöjuridik.

4.4.4. Västra Götalands län

Vindkraften i Västra Götaland är under stor utbyggnad. På fem år, mellan 2007 och 2012, ökade vindkraftens årsproduktion från 0.20 terawattimmar (TWh) till 0.62 TWh. I juni 2012 hade Västra Götaland 474 vindkraftsverk, vilket rankades som högsta antalet verk bland Sveriges län. Enligt en förstudie från Västra Götalandsregionen är det realistiskt att bygga ut vindkraften ytterligare och nå en effekt på fem TWh till 2020.⁶

I Västra Götaland finns 48 kretsar och 44 av dem har svarat på enkätundersökningen. Alla utom sju kretsar som tillfrågades svarade att de följer vindkraftsutbyggandet och elva av dem berättade att de har överklagat ett eller flera vindkraftsärenden. 23 av de tillfrågade var intresserade av att delta i en vindkraftutbildning, vilket motsvarar 48 %. Åtta svarade att de kanske ville delta och tretton svarade nej.

Andel kretsar i Västra Götaland län intresserade av en vindkraftsutbildning

Figur 4: Kretsarna i Västra Götaland fick frågan: " Skulle du vara intresserad av att delta i en utbildning om vindkraft?" 44 av 48 kretsar i länet tillfrågades. Resterande fyra faller under kategorin "Inget svar". 23 av dem som tillfrågades svarade ja, tretton svarade nej och åtta svarade kanske.

⁵ Översiktsplan Gotlands kommun

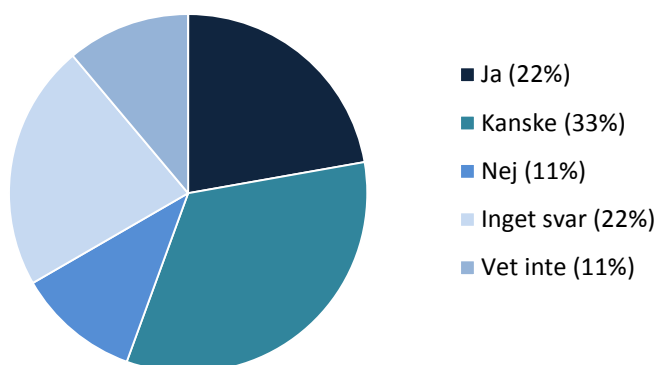
⁶ Västra Götalandsregionen

4.4.5. Örebro län

Överlag finns flera större områden som kan anses vara lämpliga för vindbruk i Örebro län, enligt en regional landskapsanalys som Länsstyrelsen i Örebro har gjort.⁷ Men utbyggandet av vindkraft i Örebro län ligger än så länge långt efter de mer framstående länen i Götaland och Norrland. Enligt statistik från 2011 över vindbruket i Sveriges län ligger Örebro på fjortonde plats med 32 vindkraftsverk och en installerad effekt på 29,3MW⁸. Enligt en artikel som Nerikes Allehanda (NA) publicerade 2011 planeras det en utbyggnad till omkring 136 verk under de kommande åren.⁹ Flest verk är planerade för Askersunds kommun. Där finns det tre områden som är av riksintresse för vindbruk.¹⁰

I Örebro län har sju av nio kretsar besvarat enkäten. Två svarade att de ville delta i en vindkraftsutbildning och tre ville kanske delta. En visste inte och en svarade nej. Kretsarna i Linde, Karlskoga och Degerfors berättade att vindbruket i deras kommuner är liten eller obefintlig. Ordförande för kretsen i Örebro kommun sade att de inte hade tid att följa alla ärenden och att de inte hade ägnat sig åt att överklaga. I Västernärke hade kretsen överklagat ett stort projekt i ett naturområde.

Andel kretsar i Örebro län som är intresserade av att delta i en vindkraftsutbildning

Figur 5: Kretsarna i Örebro län fick frågan: " Skulle du vara intresserad av att delta i en utbildning om vindkraft?". Sju av nio kretsar tillfrågade och av dem svarade två att de var intresserade av en utbildning. Tre svarade kanske, en visste inte och en svarade nej.

4.4.6. Dalarnas län

Enligt senaste mätningen (december 2012) finns det 96 vindkraftsverk i Dalarnas län. Detta innebär en installerad effekt på 183,3MW.¹¹ Vindbruket förväntas växa under de kommande åren. 102 stycken vindkraftsverk har fått tillstånd att byggas enligt miljöbalken och det finns 15 områden av riksintresse för vindbruk i länet.¹²

⁷ Länsstyrelsen Örebro

⁸ Energimyndigheten

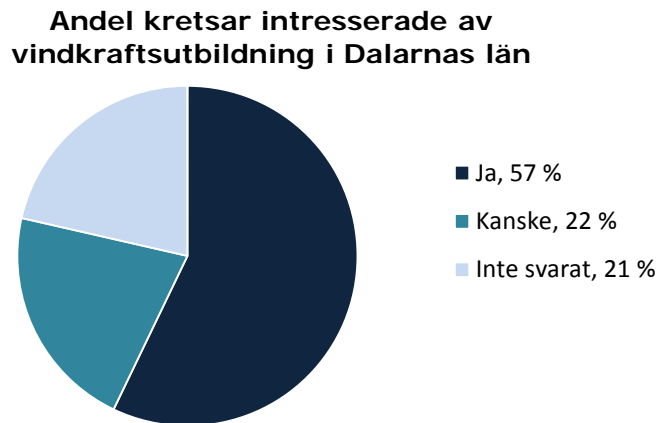
⁹ NA

¹⁰ Askersund kommuns vindbruksplan

¹¹ Energimyndigheten

¹² Länsstyrelsen Dalarna

I Dalarna finns det 14 kretsar och elva av dem har svarat på enkätundersökningen. Nio av kretsarna berättade att de bevakar utbyggnaden av vindkraft. Åtta av kretsarna var intresserade av att delta i en vindkraftsutbildning och tre var möjligen intresserade i mån av tid.

Figur 6: Kretsarna i Dalarnas län fick frågan ”Skulle du vara intresserad av att delta i en utbildning om vindkraft?” Elva av totalt 14 kretsar i länet tillfrågades och åtta var intresserade att delta. Tre var kanske intresserade i mån av tid och plats. Resterande tre kretsar kunde inte kontaktas och faller därför under kategorin ”Inte svarat”.

4.4.7. Jämtlands län

2011 hade Jämtlands län 116 vindkraftsverk med en installerad effekt på 215,5 MW. Endast i Västra Götaland, Skåne och Västerbotten var vindbruket större.¹³ I Jämtlands län är 15 områden utpekade som riksintressen för vindbruk. En utbyggnad av alla riksintressanta områden skulle innebära cirka 1800 vindkraftsverk.¹⁴ Jämtland rymmer även Sveriges största landbaserade vindkraftspark med 48 verk. Parken är belägen i Havsnäs norr om Strömsund.¹⁵

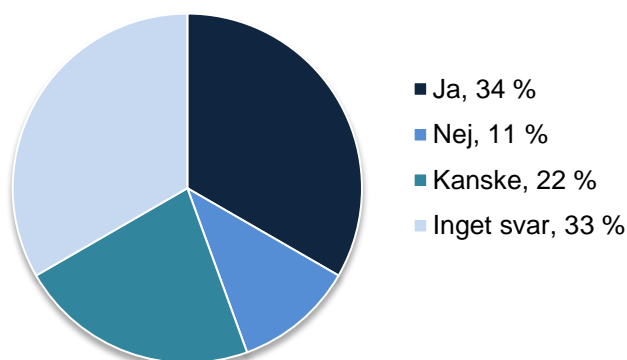
I Jämtland har sex av totalt nio kretsar svarat på enkätundersökningen. Alla deltagande svarade att de bevakar utbyggnaden av vindkraft. Vattudalen-kretsen följde uppförandet av vindkraftsparken i Havsnäs. I samband med byggandet av parken hade kretsen överklagat på grund av att miljökonsekvensbeskrivningen inte var tillräcklig för skogsområdet där det skulle byggas. Kretsen i Nedre Härjedalen hade också överklagat ett ärende eftersom det avsåg ett lågfjällsområde nära ett örnbö. Övriga kretsar i Jämtland hade aldrig överklagat ett vindkraftsärende. Kretsarna i Vattudalen, Nedre Härjedalen och Östersund ville delta i en vindkraftsutbildning. I mån av tid var även kretsarna i Bergs och Ragunda intresserade. Kretsen i Västra Härjedalen var den enda som inte var intresserad.

¹³ Energimyndigheten

¹⁴ Länsstyrelsen Jämtland

¹⁵ Elektroskandia

Andel kretsar intresserade av vindkraftutbildning i Jämtlands län

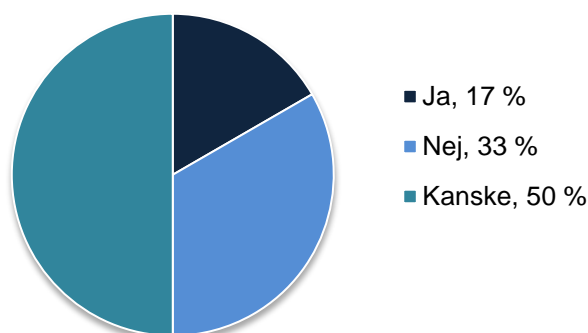
Figur 7: Kretsarna i Jämtlands län fick frågan ”Skulle du vara intresserad av att delta i en utbildning om vindkraft?”. Sex kretsar tillfrågades och tre av dem var intresserade av att delta i en utbildning, två var kanske intresserade i mån av tid och plats och en var inte intresserad. Tre kretsar kunde inte kontaktas och faller därför under kategorin ”Inget svar”.

4.4.8. Västernorrlands län

Enligt Energimyndighetens statistik hade Västernorrlands län 21 uppförda vindkraftsverk år 2011.¹⁶ Under 2010 ökade intresset för vindbruk i länet och många byggnadsansökningar lämnades in. Bland annat har Statkraft SCA Vind AB satsat stort på en utbyggnad av totalt sju vindparker i Västernorrland och Jämtland. Projektet omfattar 360 vindkraftsverk och fyra av parkerna är under uppförande.¹⁷

I Västernorrlands län har alla sex kretsar svarat på enkätundersökningen. En krets var intresserad av att delta i en vindkraftutbildning, tre kretsar var intresserade i mån av tid och två var inte intresserade. De flesta av kretsarna ville att en utbildning skulle fokusera på hur djurlivet påverkas, samhällsekonomiska aspekter och energifrågor.

Andel kretsar intresserade av vindkraftutbildning i Västernorrlands län

Figur 8: Kretsarna i Västernorrland fick frågan ”Skulle du vara intresserad av att delta i en utbildning om vindkraft?”. Sex kretsar tillfrågades och en av dem var intresserad av att delta, tre var kanske intresserade i mån av tid och plats och två var inte intresserade.

¹⁶ Energimyndigheten

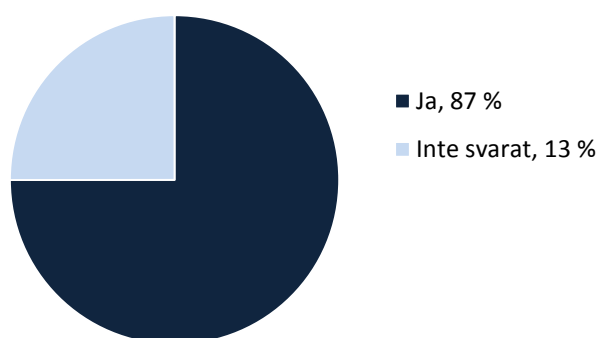
¹⁷ Vindkraft norr

4.4.9. Västerbottens län

Det finns stor potential för vindbruket i Västerbotten. 74 områden är redovisade som riksintressen för vindbruk. 200 vindkraftsverk är i dagsläget uppförda och ytterligare 250 verk har fått beviljade tillstånd.¹⁸

I Västerbottens län har sex av totalt åtta kretsar svarat på enkätundersökningen. Alla tillfrågade kretsar var intresserade av att delta i en vindkraftsutbildning. De flesta av kretsarna ville att en utbildning skulle fokusera på hur naturvärden påverkas och på miljöjuridik.

Andel kretsar intresserade av vindkraftsutbildning i Västerbottens län

Figur 9: Kretsarna i Västerbotten fick frågan ”Skulle du vara intresserad av att delta i en utbildning om vindkraft?”. Sex kretsar tillfrågades och alla var intresserade att delta. De två kretsar som inte kunde kontaktas faller under kategorin ”Inte svarat”.

4.4.10. Norrbottens län

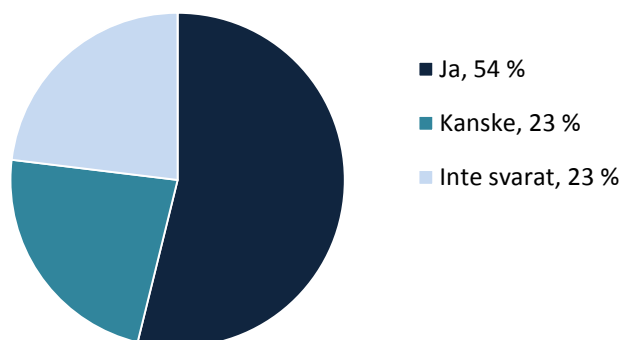
Länsstyrelsen i Norrbottens län gjorde en lägesrapport för vindbruket i länet i januari 2013. I dagsläget har det getts tillstånd till 455 verk enligt miljöbalken, varav 91 redan är uppförda.¹⁹

I Norrbotten finns det 13 kretsar och tio av dem har svarat på enkätundersökningen. Intresset av att delta i en utbildning var stort. Sju av kretsarna ville delta i en vindkraftsutbildning och tre var kanske intresserade. Ingen svarade att de inte var intresserade.

¹⁸ Länsstyrelsen Västerbotten

¹⁹ Länsstyrelsen Norrbotten

Andel kretsar intresserade av vindkraftsutbildning i Norrbottens län

Figur 10: Kretsarna i Norrbotten fick frågan "Skulle du vara intresserad av att delta i en utbildning om vindkraft?". Tio av 13 kretsar svarade på enkätundersökningen. De övriga tre faller under kategorin "Inte svarat". Av de kretsar som tillfrågades var sju intresserade av att delta. Tre var kanske intresserade i mån av tid och plats.

4.5. Slutsats

Resultaten visar att kretsarna i de län som kontaktades i undersökningen överlag bevakar och är intresserade av vindkraft. I övriga delar av landet är det färre kretsar som arbetar med vindkraftsfrågor. Det visar en annan enkätundersökning som utfördes under årsskiftet (se del 4.2). Syftet med den undersökningen var att se vilka naturvårdsfrågor kretsarna arbetar med. En av frågorna i enkäten lydde "arbetar ni med vindkraftsfrågor?" 86 av de totalt 162 kretsarna som svarade på enkätundersökningen är lokaliserade i andra län än de som kontaktades i vindkraftsundersökningen. Av dessa 86 kretsar svarade 52 % att de arbetar med vindkraftsfrågor. Detta kan jämföras med att 90 % av kretsarna som deltog i vindkraftsundersökningen svarade att de bevakar utbyggandet av vindkraft.

Hur stort är intresset och hur vill kretsarna att utbildningen ska se ut?

Enligt enkätundersökningen är totalt 51 % av kretsarna intresserade av en vindkraftsutbildning. Intresset varierade mellan de olika länen. Störst var intresset i Västerbotten, där alla tillfrågade ville delta, och lägst var intresset i Halland och Västernorrland (17 % ville delta i respektive län). Intresset inom föreningen är alltså dokumenterat tillräckligt stort och brett för att satsa på ett fortbildningsprojekt.

Kretsarna som svarade att de ville delta i en fortbildning om vindkraft tyckte att det var viktigt att utbildningen hölls lokalt. Flera kretsar framförde också att de själva ville vara med och bestämma datumen för fortbildningen. Studiecirkelar tycktes vara en omtyckt idé.

I undersökningen tillfrågades kretsarna vad de ville ha för fokus på utbildningen. Många (39 kretsar) ville veta mer om hur naturvärden påverkas av vindkraft. Nästan lika många var intresserade av att lära sig mer om miljöjuridik. Överhuvudtaget hade en stor andel av kretsarna behov av att lära sig både juridiskt och vetenskapligt baserade argument för och emot vindkraft samt hur dessa argument förmedlas till myndigheter och exploatörer. Många var även intresserade av samhällsekonomiska aspekter, t.ex. hur mycket vindkraft som krävs för att ersätta kärnkraften.

5. Vindkraft på rätt plats

Ett redskap för lokalt och regionalt naturvårdsarbete vid vindbruksplanering och vindkraftsetablering.

Projektet som Naturskyddsföreningen planerar att söka för kommer att heta ”Vindkraft på rätt plats”. Det avses drivas i samarbete med Studieförbundet som ett treårigt projekt med syfte att bidra till att fortsatt vindkraftsutbyggnad sker med bästa möjliga lokalisering, så att konflikter med naturvårds- och miljöintressen undviks. Att höja kunskapsnivån och öka kapaciteten att arbeta med vindkraftsfrågor på lokal och regional nivå i föreningen är en viktig del av projektet. Den enkät föreningen gjort som en del av förstudien för projektet visar att många kretsar arbetar aktivt med vindkraftsfrågor och att det finns stor efterfrågan på kunskapsförsörjning. Projektet avser att möta detta behov med folkbildningsmässiga metoder. Studieförbundet koordinerar studiesatsningen.

Det planerade studiematerialet är en del av den folkbildningssatsning som ingår i projektet.

5.1. Studieförbundet

Studieförbundet är ett av Sveriges största studieförbund och finns över hela landet, med ett brett utbud av studiecirklar, utbildningar, kulturarrangemang och föreläsningar. Varje år samlas 240 000 deltagare i studiecirklar och kurser. Studieförbundet är särskilt inriktat på natur, djur, miljö och kultur – framför allt ungdomskultur. Men verksamheten är öppen för alla och spänner över vitt skilda områden. Studieförbundet utgår från folkbildningens idé. I praktiken innebär det att de är lyhörda för varje deltagares behov och erfarenheter. Arbetet sker i små grupper, vilket ger ett bra klimat för lärande och gemenskap. I Studieförbundet förenas ofta lärande och skapande aktiviteter. Här kan människor utveckla sina intressen eller hitta nya. Studieförbundet stöder det lärande som sker i föreningar, nätverk och organisationer för att på så sätt bidra till att utveckla och förnya det lokala förenings- och kulturlivet. Studieförbundet är partipolitiskt, fackligt och religiöst obundet. Studieförbundet har 18 medlemsorganisationer. Bland dem återfinns stora organisationer inom ungdomskulturområdet samt några av Sveriges största natur- och friluftorganisationer, däribland Naturskyddsföreningen. Det finns även centrala samarbetsavtal med ett antal organisationer. Lokalt fungerar Studieförbundet som motor i det lokala förenings- och kulturlivet och samarbetar med flera tusen lokala föreningar och nätverk.

5.2. Tidplan

Vårterminen 2013: projektgrupp bildas och börjar arbeta med utformning av studiematerial och upplägg av kurser

Höst 2013: pilotregioner utses, marknadsföringen planeras. Satsningen formuleras i lokala program och handlingsplaner

2014: föreläsningsturné med Naturskyddsföreningens kretsar och Studieförbundets avdelningar som lokala värdar. Studiematerialet provas i pilotregionerna. Därefter färdigställs materialet, cirkelledare och e-cirkelledare utbildas.

2015: Studiecirklar över hela landet.

Våren 2016: Utvärdering av projektet

5.3. Målgrupp

Målgruppen är i första hand aktiva och intresserade medlemmar inom Naturskyddsföreningen på regional och lokal nivå (länsförbund och kretsar), men även andra aktörer med likartad utgångspunkt i vindkraftsfrågor: lokala miljögrupper, hembygdsföreningar etc.

Målgruppen antas ha ett stort miljöintresse och betydande kunskaper om lokala/regionala natur- och miljövärden, men i de flesta fall inga djupare kunskaper om det regelverk som styr vindkraftsetableringar eller om vindkraftens miljöaspekter.

5.4. Syfte

Materialets syfte är

- att förse aktiva i föreningens kretsar och länsförbund (och andra lokala aktörer med samma grundläggande syn på vindkraften) med den kunskap som behövs för att de ska kunna delta i planerings- och beslutsprocesser kring vindkraftsetablering på ett konstruktivt sätt.
- att stimulera till opinionsbildning och ett transparent och samarbetsinriktat arbetssätt för ökad delaktighet i och förankring av vindbruksplaner och lokaliseringsbeslut.
- att tillhandahålla en metod för att utveckla och redovisa lokala eller regionala miljöopinioners syn på var vindkraftsetableringar bör ske.

Studiematerialet utgår från en positiv syn på vindkraften som energikälla och syftar till att främja ett proaktivt och konstruktivt arbetssätt för att vindkraftverk ska lokaliseras så att negativ miljöpåverkan undviks eller minimeras. Fokus läggs därför på insyn i och påverkan på planeringsprocesser (vindbruksplaner, kommunala översiktsplaner) snarare än på enskilda exploateringsärenden. Med ett folkbildningspedagogiskt upplägg stöttas de ideella insatserna med underlättande struktur och stärkt initiativförmåga.

5.5. Huvudsakligt innehåll

Studiematerialet består av tre delar eller block:

1. Kunskapsdel. Bakgrundsfakta och kunskap som behövs för att kunna arbeta med vindkraftsfrågor regionalt och lokalt. Här kommer t.ex. resultat från forskningssatsningen *Vindval* in i bilden, liksom annat kunskapsunderlag från vetenskapssamhället och myndigheter.
2. Att skapa delaktighet. Hur man väcker lokalt intresse och engagemang kring vindkraft. Hur engagemang kan kanaliseras till delaktighet och konstruktiv påverkan.
3. Verktyg för grön vindbruksplan. En kartbaserad metod för att ta fram och redovisa miljömässigt godtagbara lägen för vindkraftsexploatering.

Studiematerialet behandlar både landbaserad och havsbaserad vindkraft.

Materialets planerade innehåll redovisas närmare nedan.

5.6. Publicering

Studiematerialet kommer i första hand att göras tillgängligt digitalt på lämplig digital lärplattform och i samverkan med Studieförbundet.

Det planerade kartverket förutsätter digital publicering.

Ett annat skäl för denna publiceringsform är möjligheterna till uppdatering av materialet. Mycket ny kunskap om vindkraftens miljöaspekter kommer att publiceras under de närmaste åren, främst inom ramen för Naturvårdsverkets forskningsprogram Vindval. Möjligheter att fortlöpande föra ut sådan kunskap ska ingå i utbildningssatsningen, och Internet är då ett bättre medium än tryckta publikationer.

Om möjligt bör webb-plattformen också ge kretsar och länsförbund möjlighet att redovisa resultatet av sitt arbete och sina planeringsprocesser i kartform och på så sätt dela med sig av sina erfarenheter.

5.7. Disposition och innehåll

En utgångspunkt för planering av studiematerialets innehåll är det kunskapsbehov som kretsarna redovisade i enkäten (*se ovan*).

5.7.1. Kunskapsdel

a) vindkraften i energipolitiken

Energiomställningen, energipolitiska mål

Elcertifikat

Vindkraft i dag, utbyggnadstakt

Naturskyddsföreningens syn på vindkraft

b) teknik, lokalisering och markbehov

Vindkraftverkets konstruktion

Vindförhållanden

Ytbehov

Väg- och elnät

Säkerhetsaspekter, riskavstånd

c) regelverket - relevant lagstiftning

Miljöbalken, riksintressen inklusive avvägning mellan sådana, naturskyddade områden

Plan- och bygglagen

Kulturminneslagen

Planeringsprocessen till: översiktsplan, detaljplan, områdesbestämmelser, vindbruksplan

Tillståndsprocessen: förhandsbesked och bygglov, anmälan och tillstånd enligt miljöbalken

Miljökonsekvensbeskrivningar

EU:s art- och habitatdirektiv, EU:s fågeldirektiv, EU:s riktlinjer för vindkraftslokalisering

Konventionen om biologisk mångfald, Våtmarkskonventionen, Världsarvskonventionen, Europeiska landskapskonventionen

d) miljöaspekter på vindkraftslokalisering

Buller

Skuggor och reflexer

Markexploatering - fragmentering, kanteffekter

Biologisk mångfald - effekter på olika organismgrupper

Kulturmiljö och landskapsbild

Friluftsliv

Lokal kunskap om flyttfågelstråk, rovfågelrevir med mera

e) andra aspekter som kan påverka lokaliseringen

Näringar: jord- och skogsbruk, fiske, rennäring, turism

Infrastruktur: flyg, sjöfart, telekommunikation

Totalförsvarets intressen

Skyddsavstånd

f) bra och dåliga lägen för vindkraft

Resonerande avsnitt som redovisar Naturskyddsföreningens principiella syn på vilka typer av områden som bör undantas från vindkraftsexploatering och vilka som lämpar sig för vindkraft. Här tas också upp faktorer som saknar eller har oklar formell status, men som ändå enligt föreningens mening bör beaktas i vindkraftsplaneringen:

- områden som ingår i Naturvårdsverkets nationalparksplan
- IBA-områden (Important Bird Areas utpekade av Birdlife International)
- Natura 2000-områden, inklusive särskilda skyddsområden för fåglar (SPA-områden).
- Värdekärnor i skogslandskapet.

– Nagoyamålet om 17 % skyddad areal av alla landekosystem till år 2020.

5.7.2. Att skapa delaktighet

Hur kan en krets eller annan lokal, ideell aktör bidra till medborgarinflytande och bra, transparenta processer kring vindkraftsetablering?

Hur uppstår konflikter kring vindkraft - hur kan de undvikas och hanteras?

Känslor och attityder till vindkraft.

Krav på processen - förutsättningar för delaktighet.

Bra och dåliga exempel - och vad man kan lära av dem.

Naturguidning med vindkraftstema.

Kunskapsspridning och opinionsbildning

Argumentationsteknik/strategi - hur når man fram med sitt budskap? Hur för man en konstruktiv dialog?

Lokala samarbeten för större förankring och tyngd (t.ex. Omställningsrörelsen/Hela Sverige ska leva, Friluftsförbundet, Jordens Vänner, Naturfilmarna m.fl.)

5.7.3. Verktyg för grön vindbruksplan

I detta avsnitt introduceras en arbetsmetod för medborgarinflytande i planeringsprocesser för vindkraftsexploatering. Metoden är kartbaserad och utgår från Naturskyddsföreningens principiella syn på var vindkraftsutbyggnad bör ske och vilka typer av områden som bör undantas. Metoden syftar till att lokala miljöintressen ska kunna göra konkreta och konstruktiva inspel i kommunala och regionala planeringsprocesser.

Metoden bygger på att kretsarna kan använda geografisk information (vindförhållanden, riksintressen, naturskyddade områden etc.) och arbeta med denna på karta. De behöver också ges möjlighet att redovisa lokal kunskap av betydelse för planering och lokalisering (exempelvis flyttfågelstråk) och - om möjligt - kunna redovisa resultat genom avgränsning av olämpliga/lämpliga områden för vindkraftsexploatering på karta.

Huvuddelen av den geografiska information som kretsarna behöver för detta arbete finns tillgänglig via länsstyrelsernas GIS-tjänst på Internet och länsstyrelsernas karttjänst för etablering av vindkraft, *vindbrukskollen.se*. Med hjälp av enkla GIS-program (exempelvis Quantum GIS, som kan laddas ner utan kostnad från Internet) kan kretsarna tillgogogöra sig och arbeta med denna information.

En annan möjlig utgångspunkt är Naturskyddsföreningens webbaserade GIS-verktyg för redovisning av godkända respektive icke-godkända lägen för Bra Miljöval-märkt vindkraft. Verktyget används av elproducenter som planerar att miljömärka elproduktion.

Vilken av dessa möjligheter som är lämpligast och hur de kan utvecklas och/eller kombineras behöver utredas vidare, som en del i framtagandet av studiematerialet.

Innehåll i denna del:

Vindkraft på rätt plats - presentation av en arbetsmetod

Så här fungerar kartverktyget

Välja område - kommunvis eller regionalt samarbete?

Befintliga planer och ansökningar - hur får man reda på vad som finns?

Geografisk information av betydelse, hur man får tillgång till den och hur man arbetar med den i kartverktyget:

- vindförhållanden
- riksintressen för vindbruk
- riksintressen, obrutna kust- och fjällområden.
- nationalparker, reservat, Natura 2000-områden, inklusive buffertzoner
- värdekärnor i skogslandskapet

Att hantera och värdera lokal kunskap om naturvärden

Prioritering och avvägningar mellan olika anspråk och intressen

Redovisning och påverkan på planering och beslut.

6. Referenslista

Internetkällor

Länsstyrelsen Skåne.

<http://www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/miljo-och-klimat/klimat-och-energi/fonybar-energi/vindkraft/Pages/index.aspx>. Hämtad 2013-02-26.

Västra Götalandsregionen.

<http://www.vgregion.se/sv/Vastra-Gotalandsregionen/startside/Miljo/Prioriterade-miljoomraden/Energi/Vind/>. Hämtad 2013-02-26.

Vattenfall.

http://www.vattenfall.se/sv/hjuleberg-vindkraftpark.htm?WT.ac=search_success. Hämtad 2013-02-26.

Energimyndigheten.

<http://energimyndigheten.se/Statistik/vindkraftsstatistik/Installerad-effekt-och-antal-vindkraftverk-i-respektive-lan-ar-2007/>. Hämtad 2013-02-27.

Översiktsplan för Gotlands kommun. Planhandling 10: Vindbruk.

<http://www.gotland.se/50628>. Hämtad 2013-02-27.

Länsstyrelsen Örebro.

<http://www.lansstyrelsen.se/orebro/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2011/2011-15-vindkraft-i-orebro-lan.pdf>. Hämtad 2013-02-28.

Nöjd. S. 136 nya vindkraftverk planeras i Örebro län. NA 21-10-2011.

<http://na.se/nyheter/2.2212/1.1405959-136-nya-vindkraftverk-planeras-i-orebro-lan>. Hämtad 2013-02-28.

Askersund kommuns vindbruksplan. Utställningshandling december 2011 – februari 2012.

http://www.sydnarkebygg.se/download/18.d0a4e77135160a1bc7800013683/Vindbruksplan_uttst%C3%A4llningshandling.pdf. Hämtad 2013-03-01.

Länsstyrelsen Dalarna 2013-02-05.

<http://www.lansstyrelsen.se/dalarna/Sv/samhallsplanering-och-kulturmiljo/energi/vindkraft/dalarna/Pages/default.aspx>. Hämtad 2013-03-01.

Länsstyrelsen Jämtland.

<http://www.lansstyrelsen.se/jamtland/Sv/miljo-och-klimat/klimat-och-energi/vindkraft/riksintressen-i-lanet/Pages/index.aspx>. Hämtad 2013-03-01.

”Micke”. Leverans till Sveriges största landbaserade vindkraftanläggning. Elektroskandia 2011-01-11.

<http://energismart.elektroskandia.se/2011/01/leverans-till-sveriges-storsta-landbaserade-vindkraftanlaggning/>. Hämtad 2013-03-01.

Länsstyrelsen Norrbotten. Sammanställning över existerande och projekterade vindkraftsanläggningar. Lägesrapport januari 2013.

[http://www.lansstyrelsen.se/norrbotten/SiteCollectionDocuments/Sv/miljo-och-klimat/verksamheter-med-miljopaverkan/vindBDlan\(januari%202013\).pdf](http://www.lansstyrelsen.se/norrbotten/SiteCollectionDocuments/Sv/miljo-och-klimat/verksamheter-med-miljopaverkan/vindBDlan(januari%202013).pdf). Hämtad 2013-03-03.

Länsstyrelsen Västerbotten. <http://www.lansstyrelsen.se/vasterbotten/Sv/samhallsplanering-och-kulturmiljo/planfragor/vindkraft/lagetilanet/Pages/default.aspx>. Hämtad 2013-03-03.

Vindkraft norr.

<http://www.vindkraftnorr.se/>. Hämtad 2013-03-03.

”Vindkraft på rätt plats” är en förstudierapport inför en studiesatsning i samarbete med Studiefremjandet. ”Vindkraft på rätt plats” planeras som ett treårigt projekt med syfte att bidra till att fortsatt vindkraftsutbyggnad sker med bästa möjliga lokalisering, så att konflikter med naturvårds- och miljöintressen undviks. Ett annat mål är att höja kunskapsnivån och öka kapaciteten att arbeta med vindkraftsfrågor på lokal och regional nivå i föreningen. Den enkät föreningen gjort som en del av förstudien för projektet visar att många kretsar arbetar aktivt med vindkraftsfrågor och att det finns stor efterfrågan på kunskapsförsörjning.

Naturskyddsföreningen

Ge oss kraft
att förändra.
Pg.90 1909-2

Naturskyddsföreningen
Box 4625, 116 91 Stockholm
Tel 08-702 65 00

Naturskyddsföreningen är en ideell miljöorganisation med kraft att förändra. Vi sprider kunskap, kartlägger miljöhot, skapar lösningar samt påverkar politiker och myndigheter såväl nationellt som internationellt. Föreningen har ca 192 000 medlemmar och finns i lokalföreningar och länsförbund över hela landet.

Vi står bakom världens tuffaste miljömärkning
Bra Miljöval.

www.naturskyddsforeningen.se

Bra Miljöval